

BARTHA GUSZTÁV

AZ ÚT

HÁROM EGYFELVONÁSOS

3. NOVEMBER

Szereplők: Kálmán

Titiri, 14-15 éves fiúk a faluból

Tojás

Iván, bakter

Zoltán

Helyszín és időpont: Kárpátalja, 1956. november 3.

Szín: bakterház. Szemben a kijárat, a tömörfa ajtótól jobbra kétszárnyas ablak. Az ablak előtt fiókos asztal, két hokedli, az asztalon rádió, vízeskancsó, poharak. A henger alakú öntöttvas kályha (burszujka) a jobboldali, a fapriccs a baloldali falnál áll. A kályhán teáskanna, a priccsen a lepedő ócska pokróc, takaró gyanánt vasutasköpeny. A bal sarokban szerszámok. Csákányok, lapátok, sínfogók, kis- és nagykalapácsok. A jobb sarokban álló ruhafogason sárga mellények lógnak. A falak csupaszok, nemrég leszaggatott plakátok nyomai-val. A szobát száldróton himbálózó villanykörte világítja meg.

Elhaladó vonat éles füttye, zakatolása. A szoba kivilágosodik. Iván, szobaközépen, a felfordított szenesvödrön ül, jégeralsóban; kezében kis magyar zászlót szorongat. Egyenruhája, bakancsa szanaszét a padlón, sapkájával a priccsen ülő Tojás játszik, vaskos bot hegyén pörgeti. Kálmán és Titiri az asztalnál állnak, felváltva csavargatják a rádió keresőgombját.

Titiri (Kálmán vállára üt): Elfoglaltuk a rádiót – nem semmi!**Kálmán:** Nem elfoglaltuk, lefoglaltuk.**Titiri:** Nem mindegy?**Tojás:** Titiri, tudod is te, mi nem mindegy.**Titiri:** Izé... Kurvára sötét van odakint, dalolva mehetünk...

Tojás: Oláh Terka, látod, tudja mi a nem mindegy. Addig önfejűsködött, adta-vette, cserélgette a házakat, míg ki nem ment hegyesre. A párt nem szereti a kupecceket.

Titiri: Hát igen... ízé...*(Kihúzza, betolja az asztalfiókot, Ivánhoz fordul)* Ellátmányt kapsz: kolbászt, húskonzervet... Fiúk, megyek haza, hozok ennivalót. Éhes vagyok!

Kálmán: Ülj a fenekeden, és fogd be csőröd! Mintha magyarul...

Tojás *(abbahagyja a sapkapörgetést)*. Á, csavargathatod hajnalig, a vackon nincs rövidhullám, ez olyan... pártrádió.

Kálmán: Csenedesebben! Kussoljatok már!

Tojás *(feláll, a sapkát Iván fejébe húzza)*: A Szatmáriék rádiója, az igen, azon még a Vatikánt is lehet fogni!

Titiri: Hallgasd a Szatmáriét, nagyokos! A faluban nincs villany.

Tojás: Villany van, csak áram nincs.

Kálmán: Befognátok végre!

Titiri: Tojás kezdte.

Kálmán *(közel hajol a rádióhoz)*: Magyarul beszélnek.

Tojás: Az oroszok nem hallgatják Amerika Hangját.

Titiri: Hogy a fenébe hallgatnák, nem értenek magyarul!

Tojás: Amerikában angolul beszélnek. Akik az Amerika Hangján magyarul beszélnek, azok magyarok.

Titiri: Kukuljak meg, ha értem!

Kálmán: Csendet!!!

Elhangzik Mindszenty József bíboros november 3-án este a Kossuth Rádióban sugárzott beszédének néhány mondata, majd újra recsegní, sípolni kezd a rádió.

Kálmán: Alighanem, Mindszenty volt.

Titiri: Az meg kicsoda?

Tojás: Egy püspök, tudod, akit kiszabadítottak a csurmából¹.

Kálmán: Zavarják az adást. *(Ellép a rádiótól)* Tegnap is zavarták, de nem ennyire.

Tojás: Lokátorozzák. *(Körkörösén lóbálja a botot)* Kajdi mesélte, csak úgy sistereg a lokátor mellett a levegő.

Titiri: Kajdi! Hol volt ő Donbáson²? Az ólpadokon bujkált, Szabó Erzsí hordta neki az ennivalót.

Tojás: A lokátor nem Dombászon, a derceni hegyen van.

Titiri: Azt nem bírom benned, hogy okosabbnak hiszed magad a papnál.

Tojás: Bírjad a nővéredet! Szaros piszkafával se érni fel az orrát.

Titiri (*Kálmánhoz*): Most mit csináljak? Ha megütöm, ott marad.

Kálmán: Húzzuk ki a rádióantennát az ablakon! (*A szerszámok között keresgél.*) Kell hogy legyen itt drót. Titiri, fogjad ezt a stanglit!

Titiri (*elveszi a feszítővasat*): Kontyoljam meg vele Ivánt?

Tojás: Fogadjunk, nem tudod, mire való a földelés!

Titiri: Erre! (*A szenesvödör oldalára csap, mire Iván felugrik*) Füttyül a vonat, indul a bakterház! Lengjen az a zászló, baszd meg!

Iván: Kicsit beszél magyar...

Kálmán (*a drótköteget bogozva az asztal mellé ül*). Azt sem tudja a szerencsétlen, hol van letéve Budapest.

Titiri: Iván, Iván, hogy lehetsz ilyen hülye? Na, fel a kezekkel!

Tojás: Ruki ver!

Titiri: Verje a nehézség!

Iván (*magasba emeli mindkét kezét*): Mit akarni?

Titiri (*a feszítővassal ráüti a vödörrre*): Leng a zászló! Úgy... (*Énekel*) „Isten áldd meg a magyart...” Énekelj, vagy állsz vissza a viderre!

Tojás: Szpiváty, továris!

Iván (*motyogva*): Isten ad meg... Rossz lesz, ne csinál!

Titiri (*énekel*): „Jó kedvvel, bőszéggel...”

Iván (*eldobja a zászlócskát, leengedi a kezét*): Elég, nem akar!

Kálmán (*odanyújtva a drótvéget*): Tojás, fogd meg! Húzzad! Hiányzik a kezedből a bot? (*Tojás eldobja a botot.*) Erősebben!

Titiri: Arról volt szó, hogy átszökünk a határon. Pesten forradalom van, ölik a magyart! (*Felveszi az eldobott zászlót, majd nagyot rúg a vödörbe.*) Drótozunk még egy hétig! Ettől jobb, ha alszunk!

Kálmán: Tudod, mi van odaát? Akkor meg... nyughass!

Titiri leül a priccse, Iván odahúzódik a kályha mellé. Kálmán és Tojás kitoldják a rádió sárgaréz-drót antennáját.

Titiri: Éhes vagyok! (*Távoli vonatfütty.*) Máskor hébe-hóba csoszog el egy csotrogány, mostanában meg egymást érik. (*Benéz az ágy alá.*) Kolbászt zabál, húskonzervet... Az meg mi? (*Sztálint ábrázoló, bekeretezett litográfiát húz elő.*) Tojás, Kálmán, ide bagózzatok! Sztálin apánk!

Kálmán: Apja a hóhérnak!

Tojás: Hetekig siratták, gyászgyűléseztek a klubban az elvtársak, aztán meg – tintával! – a nevét is áthúzták a tankönyvekben.

Titiri: A halál se tud rajtuk kiigazodni.

Tojás: Isten se... Így szokás mondani!

Titiri: Felőlem. (*Letörli a képet.*) Vesztél volna anyádba! Baszd meg, kellett neked hóbörögni! (*Feláll, a képet a priccs végéhez állítja.*) Na, mi lesz, megyünk vagy maradunk? Mondjátok már valamit!

Elrobogó szerelvény zakatolása, hosszú füttyjele. Zoltán bejön. Tojás a borostás, foltos-pufajkás idegen láttán botja után nyúl. Zoltán nem visszakozik, állja Titiri mustráló tekintetét, aki körbejárja, s okával megnézi kopott sapkáját, átalvetős tarisznyáját, csámpásra taposott bakancsát.

Titiri: Ezt meg honnan szalajtották? Totya Peti kettő.

Kálmán: Titiri, gyere onnan!

Titiri: Kepecül néz ki, alig áll a lábán.

Tojás: Na és, ha alig áll?

Zoltán a priccsig támolyog, leül. Iván vizet tölt, Zoltán kezébe adja a poharat.

Zoltán: Blágádárju zá...³ (*Mohóm iszik.*)

Titiri: Még egy orosz!

Tojás: Magyarország is tele van velük.

Titiri: Ilyenekkel? (*Ivánhoz*) Te meg hova slattyogsz?

Iván: Bezár ajtó. (*Bezárja az ajtót.*)

Titiri: Én nem fogom itt őrizgetni őket, éhes vagyok! Megyek haza...

Zoltán: Helyes. És ti is hazamentek az anyátok szoknyája mellé, hogy oda! Értve!? (*Csend.*) Mire vártok? Nem láttatok még lyukas bakancsot, rongyos pufajkát?! Ostobák! Ostoba pulyák vagytok!... Mondjátok, mit akartok? Fejjel menni a falnak? Kérdeztem (*Feláll.*) valamit! Nézzetek, nézzetek jól meg: így akartok kinézni, ezt akarjátok?!

Titiri (*Kálmánhoz*): Te, ez tud magyarul.

Kálmán: Nem vagyok süket!

Titiri: Jó van, na! Muszáj kiabálni?

Kálmán: Még hogy menjünk haza! Kicsoda, micsoda, hogy csak úgy... parancsolgat itt nekünk?

Titiri: Totya Peti kettő.

Zoltán: Forradalmárkodni... nekivágni az országhatárnak... Órültég!
Ne csináljatok örültséget!

Kálmán: Honnan tudja, hogy mit akarunk?

Zoltán (*köhög*): Az ajtónál álltam.

Titiri: Hallgatózott.

Tojás: Kémkedett.

Zoltán: Nem jegenyefák őrzik a határt.

Kálmán: Nyárfák.

Zoltán: Apád lehetnék...

Kálmán: Tudjuk, mi van a határon, kik őrzik.

Zoltán: Értem. Akkor most mire vártok? (*Köhög*) Menjetek, rohanjatok rá az aknazárra! Még mindig jobb, mintha farkaskutyákkal kergetnek, fogdostatnak össze benneteket!

Kálmán: Te... maga ezt nem érti...

Zoltán: Persze hogy nem.

Tojás: Mi nem vagyunk olyan gyávák, mint... egyesek!

Titiri: Világos.

Zoltán: Még nem próbált meg benneteket az élet, könnyen beszéltek.

Iván, kihasználva a csendet, összeszedi a ruháját, bakancsát.

Titiri: Iván, a vidret is!

Iván: Já nye vinovát!

Titiri (*Tojáshoz*): Mit karattyol?

Tojás: Mindent én se értek.

Zoltán: Azt mondta, ő nem hibás, nem tehet róla.

Titiri: Má' hogyne tehetne! Szedi a potyapénzt, ellátmányt kap: kolbászt, húskonzervet... A bakterkedés nem kaszálás: fasza dolog.

Zoltán: A krampácsolás sem könnyű munka. (*Köhög.*) A levegő teszi, meleg van idebent.

Titiri: Iván nem krampácsol. Le- és felhúzza a sorompót, és annyi. Tesznek róla, hogy ne dolgozzák magukat agyon.

Tojás: Szakadásig...

Zoltán: Kik tesznek róla?

Titiri: Hogyhogy kik, hát az oroszok!

Tojás: Meg a kommunisták.

Zoltán fekete kockakenyeret, szalonnát szed elő a tarisznyájából. A kenyeret felszeleteli, a szalonnát újságpapírosra aprítja. Iván közben visszahúzódik a kályha mellé és felöltözik.

Zoltán: Valamit csak dolgoznak, másképp élnek meg unióban.

Tojás: Hát igen: erőszakkal leseperik a házpadlásokat, esténként meg arról gyűléseznek, hogy milyen jól halad a faluban a békekölcsön önkéntes jegyzése.

Zoltán: Van humorérzéked.

Titiri (*leül Zoltánhoz*): Vicces Lukács a nagybátyja, tőle hallja az... ilyeneket.

Iván (*belekukkant a teáskannába*): Lenni tea.

Zoltán: Enni van mit a faluban?

Tojás: Nem éhezünk.

Titiri: Hogy te nem éhez! Ahol sok a pulya, meg öregek is vannak a háznál, ott vacsora helyett sokszor a nyálukat nyelik.

Tojás: A kolhozraktárban adnak lisztet, barázdazsirt, húst is, ha van a tanyán kényszervágás.

Zoltán (*Titirihez*): Ne kérsd magad!

Titiri (*két pofára, mohón eszik*): Munkaegységre adják. Munka meg, hol van, hol nincs – télen, nem aratnak. Tojás könnyen beszél, az apja fogatos, van munkája egész évben.

Zoltán: Az a barázdazsirt micsoda?

Titiri (*tele szájjal*): Napraforgóolaj. Finom a szalonnája! Nem fokhagymás-paprikás, de jó.

Zoltán: Vegyetek, egyetek fiúk. Jöjjen ide bátyuska! (*Iván és Tojás a priccs mellé állnak, nekilátnak az evésnek.*)

Kálmán: Rám hiába néz, nem vagyok éhes.

Titiri: Finom a szalonnája.

Kálmán: Nem tudjuk, kicsoda, micsoda, honnan jött, ti meg pajtásoktok velem!

Titiri: Enni csak kell!

Zoltán: Zoltánnak hívnak. Azt már tudom, hogy ő Titiri, őt meg Tojásnak becézitek. Neked mi a neved, hogy szólítanak?

Kálmán: Nem mindegy! Úgy hívnak, ahogy hívnak: ne akarjon sokat tudni, hamar megöregszik!

Zoltán: Hétköznapi dolog, egyszerű kíváncsiság...

Kálmán: Ne kíváncsiskodjon! Az iskolában azt tanultuk, ha egy jöttment, egy idegen sokat kérdezősködik, akkor az illető kém, provokátor, vagy de... deze... Tojás, monddad már!

Tojás: Dezertőr.

Titiri: Az áldójt! (*Magához ragadja Zoltán tarisznyáját.*) Akkor pisztolya is van, meg kézigránátja. (*Vaskos könyvet, katonai kulacsot szed elő a tarisznyából.*)

Tojás (*váratlanul ráveti magát Zoltánra*): Titiri, segíts! (*Titiri leszorítja Zoltán vállát.*) Megnézem a zsebeit. Semmi. Ebben sincs semmi. Vegyük le róla a pufajkát! (*Lerángatják Zoltánról a pufajkát.*) A pufajka az enyém!

Titiri (*elengedi Zoltánt*): Minek az neked?!

Tojás (*pufajkát tapogatva*): Láttam a moziban, hogy a filmben szereplő áruló, imperialista kém a pufajkája bélésébe rejtette a titkos dokumentumokat.

Titiri: Tyű ha!

Zoltán (*kényszeredetten nevet*): Áruló... Titkos dokumentum... Jól megtanultatok a leckét! Menjetek, jelentsetek fel a községházán... (*Köhög.*) Istenem, mikor lesz már vége?! (*Hosszasan köhög.*)

Iván: Lenni beteg?

Zoltán: Van épp elég bajom.

Titiri (*felveszi a padlóra esett könyvet, belelapoz*): Oroszul van. Az van fedelére írva: Vosz-kre-sze-nyie⁴.

Tojás: Magyarul. Vasárnap. (*Csalódottan visszaadja Zoltánnak a pufajkát.*) Ebben sincs semmi.

Zoltán: Kár, hogy nem tudjátok elolvasni, sokat okulhatnátok belőle.

Tojás (*fejét vakarva*): Elolvasni, el tudom olvasni, csak nem értem. Még keveset tudok oroszul.

Kálmán: Ne pajtáskodj!

Zoltán: A könyv címe: *Feltámadás*. Jobban mondva, így is le lehet fordítani. (*Felveszi a pufajkát.*) Németül Goethétől, oroszul Puszkintól kell tanulni. Példamondatokból még senki nem tanult meg jól oroszul.

Kálmán: Kinek hiányzik az a vadkacsa-nyelv? Nekünk nem, az biztos!

Zoltán: A magad nevében beszélj!

Titiri (*könyvet méregetve*): Mennyi idő alatt olvasta ki?

Zoltán: A tartalom a lényeg, nem a mennyiség. Ameddig az ember kép-mutató módon viszonyul, igazodik a társadalmi valóság elvárásaihoz, élete örökös kielégületlenség, csalódás lesz.

Titiri: Én ebből egy kukkot se értek.

Tojás: Tisztára olyan, mint az öreg tanító.

Titiri: Képmutatás, mi a fene az?

Kálmán: Miért mond nekünk ilyeneket?

Zoltán: Ha mindenáron létrán akartok menni a másvilágra, akkor semmiért.

Titiri: Ezt sem értem.

Tojás: Mondás. Azt jelenti, felakasztanak.

Titiri: Engem?! Én meg hagyom magam? (*Fityiszt mutat.*) Ezt nekik!

Zoltán (*köhögve*): Csap környéke... tele... katonasággal, tankokkal...

A síneken egymásba érnek a hadianyagot szállító szerelvények. Odaát nem háborúdsdi zajlik, valódi vér folyik!

Kálmán: Forradalom van.

Zoltán: Az orosz a világ egyik legerősebb hadserege, fél nap alatt legázolják, vérbe fojtják a felkelést.

Titiri: Úgy hazavágjuk őket, hogy a lábuk se éri a földet!

Zoltán (*felemeli a földről a botot*): Ezzel? Értsétek meg, menjen a kobakotokba, ez nem játék! Ne akarjatok hiábavalóan megdöglenni, kitenni magotokat annak a veszélynek, hogy a határon esetleg elkapnak benneteket – Szibéria a halálnál is rosszabb!

Titiri: A kutyák szoktak megdöglenni.

Kálmán: Rohadt muszkák... hogy azok!!! (*Iván visszahátrál a kályhához.*) Megölték a nagyapámat, a nagybátyámat... Tudja, mi az?! Mit ijesztget bennünket, azt hiszi, hogy mi olyan könnyen megijedünk? Pesten kapunk fegyvert, egyenruhát, meg...

Titiri: Zászlót.

Tojás: Tisztára propagandista. Azok csinálják így... Tudjátok, ahogy az amerikai Mihók szokta.

Titiri: Ühü! Nagy marhának ad az is enni, hazajönni Amerikából⁵.

Zoltán: Még él az öreg?

Tojás: Fenét öreg! A harmadik asszonnyal lakik.

Titiri: Van a faluban elég. Mit néztek? Valami rosszat mondtam?

Tojás: A harmadik özvegyasszonnyal él együtt, a gyűlésen meg van képe...

Titiri: Pofája.

Tojás: Arról szónokolni, hogy ő a kommunizmust jött haza építeni.

Kálmán: Fiúk, honnan ismeri Mihókot?

Titiri (*Visszaadja Zoltánnak a könyvet*): Dollárpapát ki nem ismeri? A beregszászi piacon is érdeklődnek felőle. Hazajönni – Amerikából! (*Leül Zoltán mellé.*)

Tojás: Igaz, de ez az ember nem idevaló.

Titiri (*újra nekilát az evésnek*): Töröm én rajta fejem! Ha idegen, hát idegen, a szalonnája nem rossz.

Kálmán: Nem tudjuk, kicsoda, honnan jött, és ráadásul okoskodik itt nekünk.

Titiri (*tele szájjal*): Na és? Csak Tojásnak szabad?

Tojás: Ki beszél! Egy... egy falás szalonnáért a... a lelkedet eladnád.

Titiri: Te mondd.

Zoltán: Ellenség vagyok, kém, a szocialista rend felforgatója... Két hónap híján nyolc évig raboskodtam lágerekben, Irkusztól Magadámgig.

Iván: Mágádám?

Titiri: Nem semmi!

Tojás: Úgy teszel, mintha tudnád, hol van.

Iván (*egy pohár teát visz Zoltánnak*): Inni tea.

Zoltán: Ez forró! Iván, te nem láttad a fiúkat. Érted? Nem láttad.

Iván: Já vizsu.

Zoltán: Nem, nem láttad. Nem történt semmi. Semmi, érted? A fiúk hazamennek és vége. Konyec. Érted?

Iván: Aha! Semmi. Konyec.

Kálmán: Maga mehet, mi maradunk.

Zoltán: A fenébe, ne csináljatok ostobaságot! (*Csend*) Hogy magyarázzam, hogy megértsetek?...

Kálmán: Sehogy.

Zoltán: Ismeritek a térképet? Remek. Akkor láthatjátok, hogy a Szovjetunió hatalmas, kontinensnyi ország. Eltiporni neki Magyarországot (*légyfogó mozdulatot tesz*;) ennyibe se kerül.

Kálmán: Akkor is legyőzzük!

Éles vonatfütty. Elhaladó szerelvény zakatolása. A villany kialszik.

Titiri: Szétverjük a pofájukat, jobbal-ballal, mint a Papp Laci.

Zoltán: Bárcsak ilyen egyszerű lenne. Dávid nem győzheti a Góliátot, ez az igazság. (*Hosszasan köhög.*)

Kálmán: Ideje indulni!

Zoltán: Makacsabb vagy, mint egy számár. Nem érted, a pusztulásba vezeted őket!

Titiri: Nem vagyok kispulya, hogy vezetgessenek, ha megyek, magamtól megyek. (*Feldönti a képrámát.*) A fenébe! Iván, van gyufád?

Tojás: Gyertyát ne tartson?

Titiri: Akkor tapogatózz, nagyokos!

Tojás: Nagyokos az apád.

Titiri: Apámat hagyd, mert úgy megrázlak, hogy nehézség kiver! (*Csörömpölés. Elbotlik a szenesvödörben.*) A rohadt életbe! Mondtam, hogy rakja el a vidret! Mondtam?!

Felgyúl a villany. Titiri a padlón hasal, zavartan pillog körbe.

Tojás: Iván hová lett?

Kálmán: A kurva életbe (*felkapja a feszítővasat, kirohan a nyitott ajtón*), nem kiszökött!

Tojás (*követi Kálmánt*): Azóta már a faluban van, pár száz métert a sánta is lefut.

Titiri (*feltápáskodik*): Kellott Tojásra hallgatni! Mondtam, hogy kötözzük meg! Nem, csak azért se! (*Jót rúg a vödörbe.*) Jól mondja Dér Bálint, az orosz sunyi népség!

Zoltán: Ellátmányt kap: kolbászt, húskonzervet... Azt teszi, ami a dolga, rohan jelteni.

Titiri: Könnyebb, mint a krampácsolás.

Kálmán (*visszajön, indulatosan odalép Zoltánhoz*): Törődjön a tüdőbajával! Ha maga nincs, nem szökik el!

Tojás (*Kálmán mellé áll*): Rég megkötöttük volna, ha politikázik. Kálmán, mi lesz, ha ránk hozza a határőrseget? Ha lezárják a határhoz vezető utakat?

Titiri: Mi van, betojtál?

Tojás: Nem tojtam be. Kálmán tudja, hogy nem félek.

Titiri: Baszd meg, reszket a lábad!

Tojás: Odakint hideg van.

Zoltán: A határőr-laktanyát elköltöztették.

Tojás: Már régen. Miért kérdi?

Zoltán: Akkor még nem késő hazamennetek.

Titiri: Aha, csakogy egy hete a faluban kutakodnak. Széthánytak már minden szénakazlat.

Tojás: Valakit nagyon keresnek.

Zoltán: Kicsodát?

Kálmán: Alighanem magát.

Zoltán: Ezt meg honnan veszed?

Kálmán (*visszarakja a sarokba a feszítővasat, leül az asztalhoz*): Tud róla, hogy volt a faluban laktanya. Maga az öreg tanító fia.

Titiri: Az anyját!... Maga a tanító!? Tényleg megölt három börtönört?

Zoltán: Nem öltem meg senkit. Szabaduló levéllel bocsátottak el. (*Köhög.*) Tanító sem vagyok. Közbeszólt a háború. Nem fejezhettem be a tanítóképzőt.

Tojás: Azt is mondják, rádió adó-vevője van.

Zoltán (*köhögve nevet*): Én meg a kémkedés!... (*Erősen köhög.*) Hogy tudjátok, azért sóztak rám huszonöt évet, mert az amerikai fogságban – állítólag – kiképeztek burzsoá propagandistának.

Titiri: Nem semmi!

Tojás: Azt sem tudod, mi a burzsoá.

Titiri: Hogyne tudnám – keresztapám is az!

Tojás: Kulák.

Titiri: Nem mindegy? Ő is huszonöt évet kapott.

Zoltán: Amikor Magyarországon valamelyest megszilárdult a kommunisták hatalma, Kárpátalján is megkezdődött a tisztogatás.

Titiri: Micsoda kezdődött?

Kálmán: Süket vagy?

Zoltán (*köhögve*): A listázás... A görög katolikus papság és a kolhoztagságtól ódzkodó nagygazdák meghurcolása, elítélése... Rám is akkortájt sóztak huszonöt évet. Propaganda... kémkedés... Feljelentő, besúgó, hamis tanú volt bőven.

Kálmán: Kár tagadnia, maga mégiscsak tanító.

Zoltán: Örök osztályismétlő, bukott diákja vagyok csak az életnek.

Titiri: Mért baj az? Második osztályt én is kétszer jártam.

Tojás: Mert nem tanultál meg olvasni.

Titiri: Hazugság! Az volt a baj, hogy sokat hiányoztam, hármunkra jutott egy pár cipő, és... és a nővéreim megbírtak velem.

Zoltán: Most már én mondom: ideje indulnotok.

Titiri: Most nem értem...

Zoltán: Szibéria rosszabb, mint a halál.

Tojás: Igen, de Iván alighanem már beárult bennünket.

Zoltán: A vasúti töltés mellett gyalogút vezet a Borzsáig...

Kálmán: Ismerjük az utat.

Zoltán: Addig mentek a folyó partján, míg az ide tartó határőrök mögé nem kerültek, aztán irány a fokárka⁶. A kanális torkolata sással, náddal sűrűn benőtt ingoványos terület.

Tojás: Fűzes.

Titíri: Hülye! Nem mindegy?!

Zoltán: Találnotok kell egy vaddisznócsapást, azon aknaveszély nélkül lejuthattok a Tiszára.

Kálmán (*feláll*): November van, hideg a víz.

Tojás: Könnyen begörcsölhetünk.

Zoltán: A szárazhatár öngyilkosság. Figyeljete! Ha már lent vagytok a Tisza-parton, elindult folyásirányba, és addig mentek, amíg gázlóra nem letek. Ahol megtörik a víz sima folyása, ott a gázló. Lehet, hogy pár karcsapásnyit úsznotok kell majd, de odaát csak meg tudtok szárítkozni valahol. Na, mire vártok?

Kálmán: Magára.

Zoltán: Elárulna bennünket a köhögésem. Nem tudom visszatartani.

Kálmán: Mondja, miért segít?

Zoltán: Hogyhogy miért! Mert a Nyírő Kálmán fia vagy, Titíri a Balog Pityué, Tojás a Szabó Albié... Mert egy utcában nőttem az apáttal... Mert... mert... Induljatok, az idő drága dolog!

Kálmán (*kezet nyújt Zoltánnak*): Hát akkor... a legjobbakat!

Titíri: Nyomás Tojás, húzzunk bele!

Zoltán: Értesültem róla, megkaptam a levelet... Apámat hogyan, mi-ből temették el?

Kálmán: Rendesen. A falu összeadta rá a pénzt. Gyerünk!

A fiúk sietve el. Vonatfüty, elhaladó szerelvény zakatolása. A szín hirtelen elsötétedik.

Vége

(Nagybereg, 2006)

JEGYZETEK:

¹ Börtönből.

² *Donyec-medence. A bányavidék szénbányáiban a múlt század ötvenes éveinek elején katonaköteles magyar fiatalokat dolgoztattak, alternatív katonai szolgálat címén.*

³ Köszönöm a...

⁴ *Feltámadás. Lev Tolsztoj regényének a címe.*

⁵ *A szovjet propagandagépezet agitációjának köszönhetően s hidegháborút megelőző időszakban az USA-ból és Kanadából több kárpátaljai tért haza.*

⁶ *A megáradt folyó vizét alacsonyabban fekvő, főként legelőként hasznosított területre vezető csatorna.*